

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci

Název doktorské disertační práce:

Sören Aabye Kierkegaard (1813 – 1855). Život, víra a teologie

Autor doktorské disertační práce: PaedDr. Roman Králík

Oponent doktorské disertační práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D., katedra společenských věd, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

1. Věcná stránka doktorské disertační práce

Autor posuzované disertace si zvolil u nás značně neobvyklé a podle mého názoru velmi náročné téma, hodlá se zabývat životem, vírou a teologií u dánského myslitele (teologa filosofa a spisovatele) S. A. Kierkegaarda. Podstatným se jeví znalost dějin dánské duchovní kultury, literatury, dějin dánské filosofie a v neposlední míře i podrobná informace o dějinách kultury jako celku. Přečíst a hlavně myšlenkově proniknout literární gigant v podobě Kierkegaarda vyžaduje odvahu, odhodlání a vytrvalost. Druhou nesnází, s níž se musí každý interpret Kierkegaarda poprat, je okolnost, že tak rozsáhlé intelektuální dílo vznikalo po určitou dobu. Celková produkce si vyžádala několik vnitřních proměn z hlediska časového. To bezesporu a nevyhnutelně poznamenalo jeho vnitřní jednotu. Vzhledem k proměnám hermeneutické situace je zcela pochopitelné, že závěrečné vyústění disertační práce se v nejednom ohledu liší od původních východisek. Další nesnáz, kterou musel autor v textu řešit, představuje spojení nesmírné učenosti, rozsahu a pestrosti pojednávané látky s jistou celkovou vágností na pozadí evropské filosofické tradice (v porovnání s dánskou). Disertační práce obsahuje seznam použitých zkratk, úvod, sedm kapitol, závěr, jmenný rejstřík, seznam použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a anglické shrnutí - summary.

Autor v úvodu (s. 7 – 11) zmiňuje cíl práce, vymezení disertační práce v oboru systematická teologie. Čtenář se přehledově seznámí s obsahem jednotlivých kapitol disertační práce. Úvod nepostrádá uvedení do problematiky metodologie. Autor uvádí hned několik možností metod při interpretaci Kierkegaardových spisů. K uvedené problematice chybí podrobnější odkaz na literaturu, ze které jsou uvedené metody aplikované do textu disertační práce. Autor uvádí jako prioritní metodu deskriptivně – tématickou a navíc hermeneuticko – explikačně – deduktivní postup pro psaní textu. Už jen z hlediska jazykového je to problém. (K případné diskusi navrhuji vysvětlení - jak lze etymologicky a obsahově vymezit hermeneutický a explikačně – deduktivní postup při psaní vlastního textu disertace?) Dále je celá situace komplikovaná v úvodu vymezením deskriptivní studie, která má za cíl - podle slov autora - opis obsahu Kierkegaardových spisů a tématická studie, která izoluje a interpretuje jednotlivé koncepty Kierkegaardova myšlení). Dále chci upozornit, že teologický aspekt nelze oddělit od filosofického vlivu (jak na tuto skutečnost apeluje autor disertační práce). V literatuře, která je věnovaná metodě Kierkegaardova myšlení postrádám práci A. Henriksena – *Methods and Results of Kierkegaard studies in Scandinavia*. Copenhagen 1951.

První kapitola (s. 12 – 30) předkládá vymezení základních výsledků bádání v díle a životě Kierkegaarda. Avšak úvod k první kapitole budí rozpaky – proč „cizinci“ chtěli diskutovat s Kierkegaardem jeho myšlenky a názory. Autor práce si všímá stavu bádání v Dánsku, Německu, Austrálii, USA, České republice a na Slovensku. Autor uvádí v textu i

současný stav bádání v kooperaci s mezinárodními společnostmi pro výzkum díla Kierkegaarda. (K doplnění – z českých překladů chybí ve výčtu Chvalořeč na Abraháma, otce národů, Praha 1939).

Druhá kapitola (s. 31 – 39) poukazuje na historické pozadí a politicko-kulturní poměry v Dánsku. Je zcela ojedinělé, že život a dílo Kierkegaarda se vyvíjí společně s dramatickým vývojem politických a společenských proměn v Dánsku. Specifikem byly i náboženské poměry v Dánsku a reformační myšlenky v dánské společnosti. Text disertační práce je zaměřený i na aspekty protestantismu a luteránství. Politické změny v Dánsku ovlivnily podstatným způsobem přirozený vývoj křesťanství (a to i za cenu změny názvu církve).

Třetí kapitola (s. 40 – 66) prezentuje život a dílo Kierkegaarda. Autor disertační práce se podrobně zmiňuje o dětství, univerzitním studiu a vlivu na další rozvoj intelektuální tvorby. Autor zmiňuje především F. Ch. Sibberna, P. M. Möllera, F. von Baadera, H. N. Clausena, H. L. Martensena a C. Dauba. Text si všímá i osobního života Kierkegaarda a postupně přechází do rozdělení jeho literární činnosti v letech 1841 – 1855. V rozkvětu literární činnosti je novozákonní tematika, reakce na společenské poměry v Kodani a Dánsku, reakce na stav křesťanství a křesťany. Autor si všímá symboliky jeho pseudonymů. Kontroverzní je však tvrzení, že „...Kierkegaardovy spisy byly relativně izolované od sociálního, historického a náboženského kontextu doby“. (Příhodný námět pro věcnou a obsáhlou diskusi).

Čtvrtá kapitola (s. 67 – 88) je výkladem pojetí víry u Kierkegaarda. Autor se zajímavým způsobem dostává k otázce víry a jejímu uchopení v „kierkegaardovském smyslu slova“. V tom je rovněž základní problém – absolutní paradox víry. Víra jako poznání poznání obsahu možnosti víry je daná v písmu. Křesťanská víra vznáší k člověku požadavky, které jsou přípravou na věčnost k víře a nutnosti mít víru. Kierkegaardovo radikální vymezení víry vzbuzovalo pozornost i u dalších autorů (K. Barth, R. Bultmann). Autor disertační práce přistupuje k interpretaci víry podle Nového zákona a její komparaci s novodobým křesťanstvím. Jak uvádí autor textu – opakem víry je pochybnost. Ta je však i na místě, kde se snaží autor na čtyřech biblických motivech – postavách vysvětlit zkoušku víry. Autor vynechal možnost víry tak, jak je daná v Nemoci k smrti, kde se Kierkegaard snaží o myšlenkový postup, který je vedený od subjektu existujícího k víře (přes existenciální zoufalství). Příběhy ze Starého a Nového zákona jsou svědectvím setkání s Bohem, ale pro člověka již zprostředkované. Kierkegaardova snaha o postižení víry je vedena snad jiným směrem? Ano, víra jako podmínka vztahu člověka k Bohu, která se projevuje přímo skutky a následováním.

Autor v další kapitole disertační práce (s. 89 – 114) se pokouší o Kierkegaardovo pojetí Boha a člověka. Souhlasím s autorovým opisem Boha a jeho života v tajemství. Při výkladu Boha vychází ze svědectví Starého a Nového zákona. Kierkegaardovo pojetí člověka vychází z Nového zákona. Lidskou historii spojuje autor se stvořením člověka a následným pádem do hříchu. Člověk je oddělený od Boha a žije v úzkosti. Tyto myšlenky jsou obecně známé. Očekával bych v této části textu disertační práce uplatnění metody a hermeneuticko – deduktivní postup při psaní textu. Navíc celý text v této části je spíše souborem volně navazujících citací – bez následného interpretačního zaměření (tak, jak konec konců bývá zvykem při psaní doktorských tezí u nás i ve světě). Autor se zmiňuje o stádiích lidské existence. Pocit odmítnutí niternosti s odkazem na náhodu a tím i zřeknutí se křesťanské pravdy, jako pravdy nejvyšší je autenticitou priority jednotlivce. Škoda, že p. dr. Králík neanalyzuje proces nivelizace u Kierkegaarda. Tím by získal potřebný hermeneuticko-deduktivní materiál pro psaní disertační práce. Etické stádium a další jsou autorem pouze stručně opsané a s ohledem i na zaměření práce bylo by potřeba rozepsat více problematiku vlastností Boha – podle Kierkegaarda. Autor v kontextu práce (s. 103) uvádí kierkegaardovu představu jednotlivce (Den Enkelte). Není právě nyní místo pro exkurz do filosofie, která s pojmem jednotlivce – jedinec – existence vychází ve své literární explikaci?

Velmi pozoruhodná je část zaměřená na význam modlitby, která znamená způsob ukázání na existenci a možnosti její transcendence. Zároveň jsou modlitby poukazem na Boží lásku a ochotu naslouchání. Pro Kierkegaarda je typická modlitba ve smyslu uvědomění si vlastní viny před Bohem. V jistém smyslu mají modlitby význam Kierkegaardova odpuštění a následování. Jsou ovšem i jedinečnou literární památkou.

Šestá kapitola (s. 115 – 137) má název Pojetí církve u S. Kierkegaarda. Kierkegaard ve slovech autora disertační práce se staví proti církvi, která není schopna vykonávat své poslání a sloužit tak i společnosti. Pro člověka z tohoto pohledu je jen jediná cesta, která vyžaduje stát se jednotlivcem a milovat Boha. Je zajímavé, že autor neuplatnil v této části navrhovanou metodu. Konkrétně deskriptivní, která umožňuje opis Kierkegaardových spisů. Místo toho zůstává autor v zajetí svých citací a důležitá je kvantita těchto citací. V závěrečné části této kapitoly se autor snaží o popis Kierkegaardova konfliktu s představiteli církve (J. P. Mynstera, H. L. Martensena, N. F. S. Grundtviga). Velmi zajímavá by byla vazba víry u Grundtviga a Kierkegaarda.

Závěrečná sedmá kapitola (s. 138) je zajímavá svým rozsahem, jedná se opravdu o aktualitu. Je zřejmé, že výjimečné zpracování tématu, které nenajdeme v žádném původním díle zcela jednoznačně musel kolega Králik doslova „vypreparovat“ z velmi rozsáhlé pramenné a sekundární literatury. Třetí, čtvrtá a pátá kapitola jsou stěžejní v práci R. Králíka, neboť po stránce textové a odborné naplňují původní poslání názvu disertační práce. Zároveň postihují aktuální stav výzkumu dané problematiky a vědeckého rozsahu disertační práce jmenovaného autora.

Kriticky hodnoceno, celkové uspořádání studovaného textu by mohlo být lépe metodicky vedeno a uspořádáno, ale to nic nemění na faktu, že autor se plně věnoval badatelskému záměru a cíl práce byl splněn.

2. Formální stránka disertační práce

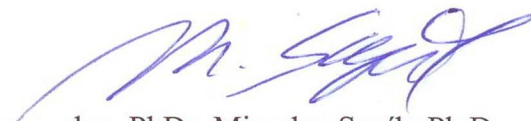
Formální stránka disertační práce splňuje standardní kritéria používaná v disertačních pracích. Práce má 158 stran a text je opatřen poznámkovým aparátem v počtu 886. Odkazy na prameny a literaturu jsou vedeny za textem a částečně využívají psaní kurzívou. V ojedinělých případech se jedná spíše o vysvětlivky nebo drobný komentář. Poznámky slouží k identifikaci pramene, z něhož R. Králik čerpá, nebo ke zpracované problematice poskytuje podpůrné bibliografické údaje, rozvíjí ideje, které uvedl v textu. Členění práce je přehledné, autor se nedopustil žádné (zásadní) gramatické chyby, jazykový styl je (až na některá místa v práci) odborný. Vzhledem k tomu, že autor čerpal z překladů prezentace jednotlivých autorů je bez zbytečných stylistických chyb a nejasností. Předložená literatura je vyčerpávající vzhledem k danému tématu a rozsahu zpracování (literární explikace textu).

K jazykové stránce musím poznamenat několik kritických myšlenek a faktů. V textu je zanedbaná interpunkce, která často mění význam čteného textu (např. str. 31, 45, 47, aj). Autor se nevyhnul několika slovním hříčkám (výjimečný – s. 33), sloboda (s. 36), obeznámit čitatele (s. 9) aj. V celém textu je nejednotné užívání jmen a příjmení (na některých místech je S. Kierkegaard – jinde jen Kierkegaard atd.), univerzita a universita, filosofie a filozofie. V práci se na str. 10 vyskytuje irelevantní (pro tento typ práce termín – načrtnout). K diskusi dávám rovněž autorovu zmínku o pojmech ve staré dánštině. Zásadní výhradu mám však k seznamu literatury, kde v pramenné literatuře je uváděná anglická literatura – tzn. překladová literatura dánského myslitele Kierkegaarda.

3. Závěr a doporučení

Disertační práci s názvem „Søren Aabye Kierkegaard (1813 – 1855). Život, víra a teologie“ **doporučuji** komisi pro obhajoby disertačních prací HTF UK v Praze **k přijetí** pro následnou (úspěšnou) obhajobu jako disertaci doktorskou.

V Českých Budějovicích 2. 1. 2006

doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.